

ד. היוצאת משום שם רע — אין לה קנס. ופירש רב ששת, מי שיצא עליה שם רע בילדותה. אך לא כשיצא עליה שם מזנה בעיר — שאין חוששים לכך להפסידה כלל, (כי קול ריגון בעלמא אינו יוצר אפילו ספק. ע' שו"ת מהרי"ק נקט; או"ח נג ובפמ"ג סקכ"ט; חפץ חיים הל' לשון הרע וי בבמ"ח; ז,ה בהגהה), אלא שבאו עדים והעידו שתבעתם באיסור ולא שמעו לה, שהואיל והפקירה עצמה לזנות בחזקת בעולה היא. (והוא הדין לכיוצא בזה, ולא דוקא בתבעה לזנות. חתם סופר. וע' בשו"ת רעק"א צו ובאילת השחר כאן). מדברי הרמב"ם (נערה ב, יז) יש ללמוד שאפילו היא בתולה ודאי, אין לה קנס מפני שהיא מוחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה ברצונה, ואין זה בכלל אונס ופיתוי שאמרה תורה. ולדבריו אין לה אף בושת ופגם, אך לטעם רש"י נראה שיש לה בושת. (עפ"י מנחת חינוך סא, כא).

ה. החרשת והשוטה יש להן קנס.

א. הרמב"ם (נערה א, ט) פסק שאין להן קנס, ופרש הכסף-משנה שלפי הברייתא שאין להן טענת בתולים כרבן גמליאל, הוא הדין אין להן קנס.
 ב. לפי השיטות שיש להן קנס, חלה גם כן מצות 'ולו תהיה לאשה' כל עוד החרשת והשוטה קטנה או נערה שיש לה ליקוחין על ידי אביה, אבל אם יצאה מרשותו אינו צריך לכנסה כי אין לה ליקוחין. (מנחת חינוך תקנו, טז. ובמקום אחר (סא, י) נסתפק אם נישאה למפתה, הואיל ואין הנישואין אלא מדרבנן, שמא חייב לה קנס).

מוכת עץ — מדברי הרמב"ם יש לשמוע שיש לה קנס, ואילו הר"י בתוס' (לו. ד"ה החרשת) סובר שאין קנס למוכת עץ. (ע' טור אה"ע קעז; משנה למלך אישות א, ח).

דין קנס לגזירת, שבויה שנפדית ושפחה שנשתחררה — נתבאר לעיל כט.

דף לו

סב. האם יש טענת בתולים בנשים דלהלן?

- א. חרשת ושוטה.
- ב. בוגרת.
- ג. מוכת עץ.
- ד. איילונית.
- ה. סומא.

א. בברייתא אחת שנו החרשת והשוטה יש להן טענת בתולים, ובברייתא אחרת שנינו אין להן. ותירץ רב ששת, הא רבן גמליאל שאמר נאמנת האשה לומר משארסתני נאנסתי, הלכך אף חרשת ושוטה טוענים עבודה טענה זו (פתח פיך לאלם), הא רבי יהושע שאמר אין נאמנת, הלכך יש לה טענת בתולים (עפ"י רש"י. והתוס' מפרשים שאין להן טענת בתולים כי אפשר שמוכות עץ הן).

ב-ג. בוגרת ומוכת עץ אין להן טענת בתולים. ופירשו (כגרסתנו, והיא גרסת רש"י) שבוגרת טענת דמים יש לה, שכן יש לה דם בתולים, אבל טענת פתח פתוח אין לה, שאין רחמה צר כבתחילה ודומה לו כאילו פתח פתוח (רש"י).

א. רבנו חננאל גרס להפך, טענת דמים אין לבוגרת, שיש בוגרות שאין להם דם בתולים, ואילו טענת פתח פתוח יש להם.

ב. לדברי חכמים (יג) שמוכת עץ שלא הכיר בה כתובתה מנה — יש לה טענת בתולים להפחית מכתובתה.

ד. איילונית יש לה טענת בתולים.

ה. סומא יש לה טענת בתולים. סומכוס אומר משום רבי מאיר: אין לה טענת בתולים, מפני שנחבטת על גבי קרקע (רבי זירא) ואינה רואה ולא מראה לאמה.

נשים נוספות שאין להן טענת בתולים — ע' לעיל יא-יב.

סג. א. איזהו שטר רעוע שאין גובים בו?

ב. האם שבוייה עומדת בקדושתה אם לאו?

ג. הפודה את השבוייה והמעיד עליה — האם רשאי לישאנה?

א. רב פפא אמר לשמוע מדברי הברייתא שהיוצאת משום שם רע אין לה קנס, ששטר רעוע אין גובים בו. ופירשו, לא שיצא עליו קול שהוא מזויף אלא שבאו שנים והעידו שמוציא השטר בקשם לזייף שטר בשבילו. [ואעפ"י שיתכן ולא ימצא מי שיזייף, שישאל אינם מוחזקים בזיפנות, יתכן שהוא עצמו למד לכוין הכתב וזייף].

ב. לדעת חכמים השבוייה בחזקת בעולה ואין לה קנס, (אף על פי שמדין תורה אינה בחזקת בעולה, משום גזירה שלא תנשא לכהן עשאה כבעולה לכל דבריה. תוס') ואסורה בתרומה (מלבד אם אין עדים שנשבתה, נאמנת לומר נשבית וטהורה אני, כדלעיל כב; עדיות ג). ולדברי רבי יהודה אפילו גדולה יש לה קנס (או משום שסובר בעלמא שהשבוייה הרייה בקדושתה (רבי יוחנן), או שלא יהא חוטא נשכר (רבה)) ויש לה כתובה מאתים (שלא יימנעו ישראל מלהינשא לה). ולדברי רבי דוסא אוכלת בתרומה. [ואפשר שלא הקיל אלא בתרומה דרבנן. כן צדד רבה].

גם לרבי יהודה ורבי דוסא השבוייה אסורה לכהונה, אלא שסוברים שרק לענין יוחסין החמירו, לא לענין קנס או אכילת תרומה דרבנן. (הדושי חתם סופר).

ג. הפודה את השבוייה ומעיד בה שהיא טהורה — ישאנה, שאין אדם מטיל מעותיו בחנם. מעיד בה בחנם — לא ישאנה, שמא עיניו נתן בה. רבי יהודה אינו מחלק בדבר. (לרבי יוחנן, רבי יהודה סובר שבוייה הרי היא בקדושתה ובין כך ובין כך ישאנה. ואולם אליבא דחכמים שאוסרים שבוייה סובר רבי יהודה שלעולם יש לאסור. רב הונא בריה דרב יהושע).

דף לז

סד. א. הגיורת שראתה דם סמוך לגירותה, האם מטמאה טהרות למפרע או שמא דיה שעתה?

ב. הגיורת והשבוייה שנפדית והשפחה שנשתחררה, האם צריכות להמתין שלשה חדשי הבחנה קודם נישואיהם?

ג. האם אנוסה ומפותה צריכות להמתין שלשה חדשי הבחנה?

א. נתגיירה וראתה דם — רבי יהודה אומר: דיה שעתה (כיון שאין לגזור שתטמא מעת לעת בהיותה נכרית, שוב לא גזור כלל שתטמא למפרע). רבי יוסי אומר: הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה (כלומר, מעת שנתגיירה אך לא קודם לכן. תוס').

דף לו

'כיון דמדאורייתא חזיא ליה אמאי אין להן קנס' — משמע לכאורה שכל דבר שאינו ראוי מדרבנן ולא מהתורה, נידון הוא מדין תורה כ'ראוי', הלכך אשה זו האסורה מדרבנן ואינו ראוי לקיימה בפועל (ע' ריעב"ץ), דינה כ'ראויה לקיימה' ויש לה קנס. ואולם יש סוברים שלפי רבי שמעון בן מנסיא שמצריך 'אשה הראויה לקיימה', אף האסורה מדרבנן אינה בכלל 'ראויה לקיימה', אם משום שמדין תורה אנו מצווים לשמוע לדברי החכמים (כדברי הרמב"ם), נמצא שמהתורה אינה ראויה לו, אם משום שכל דבר שאינו ראוי בפועל, אף אם רק מדרבנן, בכלל 'אינו ראוי' מהתורה. לא אמרו בגמרא אלא לשמעון התימני, מפני שהיא בת הויה. (ע' משנה למלך ריש הלכות נערה — במה שנחלק על מהר"א ששון). ויש מחלקים בין דינים שהצריכה התורה ראויות בפועל למעשה מסוים, כגון כאן, שצריך בפועל לשאתה להיות לו לאשה, ובין דינים שרק החפצא צריך להיות בר-הכי, [כגון לענין כיסוי הדם, שהדבר הנשחט צריך שיהא ראוי לאכילה, אבל אין צריך שיעשה בו מעשה אכילה בפועל], ובאלו יש לומר שאם מדין תורה הוא ראוי הגם שמדרבנן אינו ראוי — הרי זה 'ראוי' בעצם. (עפ"י שערי ישר א, כב, ע"ע במובא לעיל לד.).

'האי תנא סבר לה כרבי מאיר בחדא ופליג עליה בחדא... והא מאי רומיא, הא רבי מאיר הא רבנן... — ואם תאמר, כיון שלקטנה יש קנס, מה צריך לומר שאיילונית בקטנותה יש לה קנס. [ואם מדובר באיילונית בת י"ב שנה ויותר, הלא לדברי רב (ביבמות פ) נעשית גדולה למפרע, ובאמת אין לה קנס, ולשמואל עדיין קטנה היא עד שתביא סימני גדלות]? — יש לומר שבאה הברייתא להשמיענו שלא נאמר הואיל וכתוב בפרשה 'נערה', אעפ"י שגם קטנה התרבתה לחיוב, מ"מ זו שלא תבוא לידי נערות לעולם, אינה בכלל הפרשה.

ולא נפלאת היא סברא זו, שכן צריך לומר בדעת הרמב"ם, שאף על פי שפסק (נערה א, ח) כחכמים שקטנה יש לה קנס, פסק (שם ט) שאיילונית אין לה קנס. וטעמו (כמו שכתב הכסף-משנה), הואיל ואין לה נערות כלל, לכך ממועטת היא מ'נערה'. (עפ"י שו"ת בית זבול ח"א ט, יב. עע"ש).

מרש"י (לה: ד"ה מכאן) נראה שנקט כשמואל, שאינה נעשית גדולה עד היותה בת כ'. ופירש בשער-המלך (אישות ב, ג) שהוצרך לפרש כן ממה שהקשו סתירת הברייתות באיילונית ולא תירצו כאן באיילונית פחות מבת י"ב שיש לה קנס לחכמים כאן בגדולה מבת י"ב שאין לה קנס לרב — אלא משמע שסתמא דגמרא נקטה כאן כשמואל שאינה נעשית בוגרת אלא מכאן ואילך ולא למפרע).

וליישב פסק הרמב"ם עם סוגית הגמרא, שמשמע לכאורה שדין זה תלוי במחלוקת רבי מאיר וחכמים — יש מי שכתב שהוא מפרש 'סבר לה כרבי מאיר בחדא' — באיילונית, שאין לה קנס, ופליג עליה בחדא' — בקטנה. (עפ"י שו"ת מהר"ק קלה, ע"ש באריכות. וע' בחדושי חת"ס).

'... אין, כיון דאמר רבן גמליאל מהימנא כגון זו פתח פיך לאלם הוא' — בגדר דין 'טענינן' ובמחלוקת רש"י ותוס' אם יש בכח טענתנו להוציא ממון [ואם זו בגדר טענת ברי] — ע' בקובץ שעורים ח"ב ג ה; בית ישי קב. וע"ע בפסקי הרא"ש רפ"ב ובשו"ת הרא"ש צט, ובשו"ת אבני נזר חו"מ ו; שבט הלוי ח"ט רפ, טו. עוד בתירוץ הגמרא — ע' באריכות בראשונים ובמשנה למלך (אישות יא) ארבעה פירושים; שב שמעתתא ב, יב; אבני נזר אה"ע רצט ואילך.

(ע"ב) 'בשלמא התם שכיחי פרוצין אלא הכא אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו...' — יש מבארים על פי סברת התוס' בכמה מקומות (ב"מ קטז ד"ה והא; ב"ב נב ד"ה דברים; שבועות מו ד"ה וספרא) שזה שאין אנו מחזיקים אנשים כגנבים או רשעים, היינו דוקא כשדנים על אדם מסוים בפרטות,

אבל כשדנים באופן כללי אין מקום לחזקה זו, שהרי כמה גנבים יש בעולם. והיא היא הסברא שאמרו בסוגיתנו: בשלמא התם שכיחי פרוצים בעולם, ובודאי מצאה עם מי לזנות, אבל כאן הלא אנו צריכים לדון על שטר זה שהעדים חתומים עליו, האם חתמו בשקר אם לאו, וכיון שאנו דנים על אנשים פרטיים, אף על פי שהוא עצמו הוחזק בכך שחזר אחר זיוף, כל ישראל מי הוחזקו — ודאי אין להחזיק אנשים מסויימים [אלו שחתמו עליהם לפנינו] שחתמו בשקר. ומתריץ, אכן אין אנו חושדים אותם כלל, אלא חושדים רק בבעל השטר שהוא בעצמו זיף. (עפ"י חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב כו,ו; אילת השחר).

'אמר רבי יוחנן: רבי יהודה ורבי דוסא אמרו דבר אחד...' — כסגנון הזה מצאנוהו לרבי יוחנן בכמה מקומות: שבת צד. פסחים פב: יבמות נא: ב"ק סט. ב"מ מז: סנהדרין ד. זבחים יא. (וע"ש ב'אור הישר'); מנחות נז: חולין נח: עה. קכד: בכורות כב. וכן דרכו של רבי יוחנן בהרבה מקומות לבאר מחלוקת תנאים בדרך 'שניהן' (ושלשתן) מקרא אחד דרשו... — ע' במצוין בראש השנה ת: (חוברת קלה) ובב"ב עה (חוברת לג).

'שבויה שנשבת הרי היא בקדושתה אפילו בת עשר שנים' — שהוא זמן גדלות מסוים לענין ביאה, כשנכנסה הקטנה לשנתה העשירית (ע' קדושין פא: 'הגדילו זה ישן בכסותו... — תינוקת בת תשע שנים ויום אחד'). וגם דרך חז"ל לנקוט מספר עשר על הפלגה, והוא הדין ליותר. וכך גם לשון המקרא, לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי... והיינו עד עולם. (רש"ש. עוד בענין 'דור עשירי' — ע' במובא ביבמות עה).

*

'על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפרו ושנתגיירו ושנתחררו...' — פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים, והיה לו לומר 'שנפדית ושנתגיירה ושנתחררה', שהרי כל אחת מהם צריכה תקנה לעצמה ואינן שייכות זו לזו — אלא תלה התנא את הקלקלה בגופן בלבד, בלשון יחיד. והכריז את תקנתם לגוף ולנפש יחד, 'שנפרו...' — הגוף והנפש. וכמו שנאמר אשר פדית ממצרים גוי ואלהיו — הגוף והנשמה. (עפ"י עשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו, 'אם כל חי' ח)

דף לז

(ע"ב) 'ואהבת לרעך כמוך — ברור לו מיתה יפה' — זו לשון הרמ"ה ('יד רמה' סנהדרין נב: הביאו בשיטה מקובצת, ע"ש): 'וכל היכא דכתיב 'רעך' משמע ישראל, ואפילו רשע שנתחייב מיתה אתה חייב לחזר אחר זכותו לברור לו מיתה יפה. ויש לפרש 'ואהבת לרעך' לשון רעים שבך שנתחייבו מיתה — ברור להם מיתה יפה.'

(יש לברר דבריו, הלא אמרו (פסחים קיג: ועוד) שמותר ואף מצוה לשנוא רשע, הרי שאינו בכלל 'ואהבת לרעך'? וצריך לומר שאף שמצוה לשנאותו מצד הרע שבו, מצוה לאהבו גם כן, ואף הוא בכלל 'ואהבת לרעך כמוך', וכפי שכתב בעל התניא, זו לשונו (פרק 'לב'): 'גם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעוונותיהם, שמצוה לשנאותם, מצוה לאהבם גם כן, ושתייהן הן אמת, שנאה מצד הרע שבהם, ואהבה מצד בחינת הטוב הגנוז שבהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם'. וכן כתב בספר 'תומר דבורה' (לרמ"ק. סוף פרק ב): 'ירגיל עצמו להכניס אהבת בני אדם בלבו. ואפילו הרשעים'. וכן כתבו עוד כמה גדולים בספריהם (ע' 'פנים יפות' לבעל ההפלאה — קדושים; חכם הרזים, עמ' נח — מר"פ מקוריץ; רסיסי לילה (מח, עמ' 102). וע"ע: מצות הלבבות (לר"מ ליכטשטיין) ב,יח). [ואפשר שגם הסמ"ק שכתב (יז) שהעובר עבירה אינו בכלל 'ואהבת', אינו